

♦ דיני ספירת העומר ♦

מצות ספירת העומר

א. נאמר בתורה (ויקרא כג, טו-טז): "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה, שבע שבתות תמימת תהינה: עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום". וקיבלו רבותינו ז"ל, שפירוש "ממחרת השבת" - היינו ממחרת יום טוב הראשון של פסח, (שגם יום טוב נקרא בשלשון התורה 'שבת'), ולכן במוצאי יום טוב הראשון של פסח - מתחילים לספור "ספירת העומר" (מנחות סה: וטוש"ע סי' תפט ס"א).

המצוה בזמן הזה

ב. לדעת רוב הפוסקים ומרן השלחן ערוך - מצות ספירת העומר בזמן הזה היא מדרבנן (כך דעת התוס', והרא"ש, והרשב"א, ובעל העיטור, ובעל המאור, והארחות חיים, והכל בו, ועוד רבים. וכ"כ הר"ן בסוף פסחים, ושכן דעת רוב המפרשים, וכן פסק מרן הש"ע בסי' תפט ס"ב וס"ד וס"ו. וכ"כ הביאור הלכה בסי' א - שכן דעת מרן הש"ע. ובמשנ"ב ס"ק ד, כתב, שכן דעת רוב הפוסקים. וכ"כ הכף החיים סק"ה - שכן עיקר להלכה. וכ"פ הרב חזון עובדיה יו"ט עמ' ריב והלאה). ולפיכך, הנוהגים לומר "לשם יחוד" קודם הספירה, לא יאמרו הנה אנחנו באים לקיים "מצות עשה", אלא יאמרו "מצות ספירת העומר", בלי המילה "עשה". ונכון גם כן להשמיט את הפסוקים "כמו שכתוב בתורה וספרתם לכם" וכו' (מאורי אור - עוד למועד דל"ב ע"א. שו"ת יד נתן דצ"ג סע"ב, שו"ת דברי יציב או"ח ח"ב סי' ריד אות ד, שו"ת פאת שדך ח"ב סי' קח, חזו"ע יו"ט עמ' ריד, ועוד).

כל אחד ואחד

ג. מצוה על כל אחד ואחד לספור בעצמו, שנאמר "וספרתם לכם" - שתהא ספירה לכל אחד ואחד. ומכל מקום אם נתכוון לצאת בספירת השליח ציבור, וגם השליח ציבור נתכוון להוציא, יצא ידי חובתו, שהשומע כעונה (ש"ע ס"א, משנ"ב סק"ה, כה"ח ס"ק יג, חזו"ע עמ' רכה, ומאמ"ר פ"כ ה"ו).

גילוי דעת

ד. המנהג פשוט שהרב או השליח ציבור מברך וסופר תחילה, ואחר כך כל הציבור שאומר שהשומע ספירת העומר מאדם אחר, אם לא כיוון במפורש שלא לצאת ידי חובה - הרי זה יוצא בשמיעתו, ושוב אינו יכול לספור אחר כך בברכה, לפיכך נכון שבליהל הראשון של הספירה (או באחד משאר ימי הספירה) יעשה תנאי, וכה יאמר: "הריני מגלה דעתי שבכל לילה מן הלילות של ספירת העומר בשנה זו, אני מכוון שלא לצאת ידי חובת הברכה והספירה של העומר בשמיעתי אותם מפי השליח ציבור או אדם אחר או כשאשיב לשואל, אלא רק כשאברך ואספור העומר בעצמי, או כשאכוון בפירוש לצאת ידי חובה מאדם אחר" (מועד לכל חי סי' ה אות יט, שו"ת ישא איש חא"ח סי' ה, ספר ספירת העומר סופ"ח, פסקי תשובות אות טו, וחזו"ע עמ' רכה והלאה).

נשים

ה. נשים פטורות ממצות ספירת העומר, ומכל מקום רשאות לספור בלי ברכה. ועל פי הסוד לא תספורנה כלל אפילו בלא ברכה (משנ"ב סק"ג, חזו"ע עמ' רכ, שו"ת רב פעלים ח"א בקוב" סוד ישרים סי' יב, מאמ"ר פ"כ הל"ה, וילקו"י קש"ע סי' תפט ס"א).

הינוך הקטנים

ו. מצוה לחנך את הילדים הקטנים לספור ספירת העומר בברכה, ואף אם חיסרו יום אחד - רשאים להמשיך לספור עם ברכה (חזו"ע עמ' רכא, ודלא כמי' המאמ"ר פ"כ הל"ו).

קטן שהגדיל

ז. קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה, אף אם הקפיד קודם שנעשה "בר מצוה" לספור מידי לילה, מכל מקום מאותו הלילה שנעשה "בר מצוה" - לא יברך על ספירתו, אלא יצא ידי חובת הברכה מאדם אחר, ואחר כך יספור בעצמו. ומכל מקום אם ממשיך לברך בעצמו - אין למחות בידו (חזון עובדיה עמ' רכא והלאה, ודחה שם כל דברי החולקים).

אכילה / מלאכה לפני הספירה

ח. בכל ימי הספירה אסור להתחיל לאכול או לעשות מלאכה, החל מחצי שעה קודם השקיעה עד לאחר שיספור ספירת העומר. ואיסור האכילה הוא דוקא במיני דגן משיעור כביצה (ללא קליפתה - חמישים גרם), אבל פחות משיעור זה - מותר, וכן מותר לאכול אורז או פירות ודגים ובשר וכיוצא בזה. ואם העמיד 'שומר' שיזכיר לו לספור (והוא הדין שעון מעורר או תזכורת בפלאפון - ישועות חכמה סי' ע סק"ב), או שמתפלל ערבית במנין קבוע בשעה מסוימת, מותר לו לאכול או לעשות מלאכה לפני התפילה והספירה (רמ"א ס"ה, משנ"ב וכה"ח שם, חזו"ע עמ' רמה, שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' צט, שו"ת אז נדברו ח"ו סי' נב, ועוד).

זמן הספירה

ט. סופרים העומר אחר תפילת ערבית, מיד לאחר 'קדיש תתקבל', לפני 'עלינו לשבח' (שלחן ערוך סי' ס"א וס"ט, משנ"ב סק"ב, נהר מצרים, ועוד). ובירושלים המנהג לספור אחר 'עלינו לשבח' (חזו"ע עמ' רלה). ומעיקר הדין אם התפללו ערבית מבעוד יום, ואחר התפילה כבר הגיע זמן 'בין השמשות' - רשאים לספור אז. אלא שלכתחילה נכון לספור אחר 'צאת הכוכבים' (שלחן ערוך סי' ב, משנ"ב ס"ק יד-טו, וחזו"ע עמ' רלב). ומנהג יפה אף נעים נהגו בכמה קהילות, שבימי הספירה בין מנחה לערבית החכם דורש לציבור בפרקי אבות, וכשמגיע זמן 'צאת הכוכבים' מתפללים ערבית וסופרים העומר (חזו"ע עמ' רלו).

צורת הספירה

י. צריך לברך ולספור מעומד. ואם בריך וספר מיושב - יצא. וזקן או חולה שקשה להם לעמוד - רשאים לכתחילה לברך ולספור בישיבה (שלחן ערוך סי' א, משנ"ב סק"ו, כה"ח ס"ק טז, חזו"ע עמ' רכה, ומאמ"ר פ"כ ה"ח).

סדר הספירה

יא. רבים נוהגים לומר 'לשם יחוד' לפני ספירת העומר (עיין בספר ספירת העומר פ"ז ה"ב, ועי'

לעיל הלכה ב), ואחר כך מברך: 'בא"ה אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וציונו על ספירת העומר', וסופר המנין של אותו היום. דהיינו, ביום הראשון אומר: 'היום יום אחד לעומר' (וי"א בעומר), וכן בשאר הימים. וביום השביעי אומר: 'היום שבעה ימים לעומר שהם שבוע אחד' (וי"א 'לעומר/בעומר' אחר מנין השבועות). וכך הולך ומונה עד ליל מ"ט לעומר (שלחן ערוך סי' א, משנ"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' רטז והלאה).

יב. אחר הספירה אומרים: 'הרחמן הוא יחזיר עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו'. וכן נוהגים לומר מזמור 'למנצח', שיש בו מ"ט תיבות (חוץ מהפסוק הראשון), וכל לילה מכוון כנגד תיבה אחת. וכן בפסוק 'ישמחו וירגנו' - יש מ"ט אותיות, וכל לילה מכוון כנגד אות אחת. ואחר כך נוהגים לומר 'אנא בכח', שיש בו מ"ב תיבות, וכל לילה מכוון כנגד תיבה אחת, וכל שבוע שלם מכוון כנגד השם הכולל, נדהיינו השבוע הראשון מכוון כנגד שם אב"ג ית"ץ, והשבוע השני כנגד שם קר"ע שט"ן, וכן בכלים (שער הכוונות דרוש ספה"ע דרוש יא, משנ"ב סק"י, כה"ח סק"ח, וחזו"ע עמ' רלה). ולאחר מכן יש נוהגים לומר נוסח תפילה לתיקון גמגי הספירות, ולטהרת הנפש (ע"פ המבואר בשער הכוונות שם. וכ"כ בסידור השלי"ה דף קמז ע"ב, ובדרכי שלום-מנהגי הרש"ש אות נ, וש"ע הרב סי"א, ונרח"ק השלחן ס"ו, ועוד).

זריזין מקדימין

יג. לכתחילה צריך לספור מיד בתחילת הזמן, מפני שנאמר 'תמימות תהינה' (ש"ע סי' א, משנ"ב סק"ב, ועוד. ועי' כה"ח סי' יב, ש"ע"פ הסוד כל מה שמאחר את הספירה - נותן בזה אחיזה לחיצונים ופוגם בנשמתו). ולכן גם מי שרגיל להתפלל ערבית בשאר הימים בשעה מאוחרת, בימי הספירה יקדים להתפלל ערבית מיד בצאת הכוכבים, ומיד אחר כך יספור ספירת העומר (פסקי תשובות אות ב). ומכל מקום גם אם לא ספר מיד בתחילת הזמן, יכול לספור בברכה כל הלילה עד 'עלות השחר' (ש"ע סי' א, משנ"ב סק"ד, וש"ע הרב סי' ג).

שכח לספור

יד. אם שכח לספור כל הלילה - יספור ביום בלי ברכה, ובשאר הלילות ממשיך לספור עם ברכה. אבל אם חיסר לילה ויום - סופר בשאר הלילות בלי ברכה, (וטוב שישמע הברכה מהש"ץ או מאדם אחר ויצא י"ח). ומנהג טוב לספור העומר בלי ברכה בבית הכנסת גם ביום, לאחר תפילת שחרית, כדי שאם אחד מהציבור שכח לספור בלילה - יספור ביום, ויוכל להמשיך שאר הלילות בברכה (שלחן ערוך סי' זס"ח, משנ"ב וכה"ח שם, וחזו"ע עמ' רלו והלאה).

ספק ספר

טו. אם הוא מסופק אם ספר אתמול - ממשיך לספור עם ברכה (ש"ע סי' ח, משנ"ב וכה"ח שם, חזו"ע עמ' רלח). וכן אם ברור לו שלא ספר אתמול, אבל הוא מסופק אם ספר ביום - ממשיך לספור עם ברכה (ס' ספירת העומר פ"ג הכ"ט).

זהיר ונשכר

טז. לכתחילה צריך לזהר מזמן פלג המנחה שלא להזכיר את המנין של הלילה אפילו לא בראשי תיבות. ולכן ביום ל"ב לעומר, צריך לזהר מזמן פלג המנחה שלא לומר 'היום ל"ג בעומר'. וכל שכן שצריך לזהר בזה כליל ל"ג בעומר קודם שספר.

וכן אם שואל אותו חבירו: 'כמה ימי הספירה בזה הלילה', צריך לזהר שלא להשיב לו 'היום כך וכך', אלא ישיב לו: 'אתמול היה כך וכך'.

אולם בדיעבד, שהזכיר בטעות את המנין של הלילה לפני שספר, או שהשיב לשואל 'היום כך וכך', אם היה הדבר לפני 'צאת הכוכבים' (אפילו שהיה בזמן בין השמשות של הגאונים) – יכול לספור באותו הלילה בברכה. וכן אם הזכיר רק את מנין הימים (בלי המילה 'היום', או בלי השבועות), או שהזכיר את המנין בראשי תיבות, אפילו היה אחר 'צאת הכוכבים' – יכול לספור אחר כך בברכה. וכן אם כיוון בפירוש שלא לצאת ידי חובה באמירה זו, או שעשה תנאי בתחילת ימי הספירה (כנזכר לעיל הלכה ד), יכול לספור אחר כך בברכה.

נמצא, שבדיעבד לא הפסיד את הברכה באותו הלילה אלא כשהזכיר את מנין הספירה בשלימותו (אפילו בלי המילה 'לעומר', שמילה זו אינה חלק מן המנין), לאחר 'צאת הכוכבים', ולא כיוון במפורש שלא לצאת, וגם לא עשה תנאי בתחילת ימי הספירה (שלחן ערוך ס"ה, משנ"ב ביה"ב וכה"ח שם, חזו"ע עמ' רלח ועמ' רמו והלאה, פסקי תשובות אות יד-טו, וס' ספירת העומר פ"ח).

מנהגי ימי העומר

מנהגי אבילות

יז. איתא בגמרא (יבמות סב): 'עשרים וארבעה אלף תלמידים היו לו לרבי עקיבא, וכולם מתו מפסח ועד פרוס עצרת, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. והיה העולם שמם מתורה, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום (והם: רבי מאיר בעל הנס, רבי יהודה בר אלעאי, רבי יוסי בן חלפתא, רבי שמעון בר יוחאי, ורבי אלעזר בן שמוע) ולימדם תורה, והם הם שהעמידו את התורה מאותו הדור והלאה. לפיכך, נוהגים בכל תפוצות ישראל בימים הללו בכמה מנהגי אבילות, זכר לאבילות על תלמידי רבי עקיבא שמתו בפרק זמן זה (טוש"ע סי' תצג ס"א).

נישואין ותספורת

יח. נוהגים שלא לישא אשה ושלא להסתפר בימים הללו, ואף גילוח הזקן בכלל האיסור (שלחן ערוך ורמ"א סי' תצג ס"א וס"ב, שו"ת משפטי עוזיאל מה"ת אחו"ט סי' סח, וחזון עובדיה עמ' רסב). ומי שקשה לו להמתין כל כך בגילוח הזקן, רשאי לגלח בר"ח אייר. ובמקום צורך גדול יש להקל גם בכל ערב שבת, מפני שלא דיברו הפוסקים בגילוח הזקן כלל בזמנם (חזו"ע עמ' רסב). ואיסור תספורת בימי הספירה – אינו שייך בנשים כלל (חזו"ע עמ' רסא).

לדין הספרדים איסור הנישואין והתספורת נוהג עד יום ל"ד בבוקר, ומשם והלאה מותרין בכל עת (ש"ע ס"א וס"ב, וחזו"ע עמ' רג ועמ' רסא). אבל אצל האשכנזים יש מנהגים חלוקים בזה, והמנהג היותר רווח אצלם הוא: להתיר הנישואין רק ביום ל"ג בעומר (ויש מקילין גם בליל ל"ג), אבל לפניו ולאחריו נוהגים איסור (עד ר"ח סיון). ולענין תספורת מתירים מיום ל"ג והלאה (ויש מקילין גם בליל ל"ג), וכל אחד יעשה כמנהגי אבותיו בזה (עיין בספר בין פסח לשבועות פ"ח ה"ח והלאה, שהביא את המנהגים השונים בזה).

בשנה שחל ל"ג בעומר ביום ראשון – מותר לאשכנזים להסתפר ביום ששי לכבוד השבת, (ויש שהתירו גם בליל ששי). אבל לספרדים אסור להסתפר עד יום שני, שהוא יום ל"ד בבוקר (רמ"א ס"ב, כה"ח ס"ק לב, ושו"ת רבנות אפרים ח"א סי' שלח).

יש נוהגים על פי הסוד שלא להסתפר בכל ימי העומר, אלא רק בערב חג השבועות מסתפרים לכבוד החג (שער הכוונות דפ"ו ע"ד, נהר שלום דכ"ה ע"ד, שו"ת רב פעלים ח"ד סוד ישרים סי' טו, כה"ח סי' תצג ס"ק יב, חזו"ע עמ' רסו, ועוד).

שידוכים

יט. מותר לעשות אירוסין הנקראים בזמנינו "תנאים" (וורט), אלא שימעטו בשמחה וישירו רק בפה ולא בכלי שיר, וכן לא יעשו ריקודים ומחולות (ש"ע ס"א, משנ"ב ס"ק ג, כה"ח ס"ק ט, וחזו"ע עמ' רנח).

ריקודים ושירה

כ. נוהגים לאסור ריקודים ומחולות של רשות בימים הללו, וכן ניגון ושמיעת כלי נגינה. אבל בשמחת מצוה, כגון ברית מילה, פדיון הבן, בר מצוה, סיום מסכת, והכנסת ספר תורה – מותרים (משנ"ב ס"ק ג, ערוך השלחן ס"ב, שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קסו, וחזו"ע עמ' רנח). ונכון להחמיר גם בשמיעת שירים מוקלטים (חזו"ע

שם), אבל בשמיעת שירים מוקלטים בלי כלי נגינה (וקאלי) – יש להקל (שו"ת אגרות משה שם), וכן שירה בפה – מותרת, וכל שכן בשבתות שבתוך ימי הספירה שאין להחמיר בזה כלל (חזו"ע שם).

בגדים חדשים

כא. מעיקר הדין מותר לקנות בגדים חדשים בימי הספירה, ולענין לבישתם עיין להלן (אורח חיים להגרי"ח ז"ל, כה"ח סי' תקנא ס"ק פח, פסקי תשובות סי' תצג סוף אות ג, וחזו"ע עמ' רסא בהערה).

ברכת שהחיינו

כב. מותר לברך ברכת "שהחיינו" על פרי חדש בימי הספירה. ואף מי שנהג שלא לברך שהחיינו בימי הספירה מטעם אבילות, אין צריך התרה כדי לבטל מנהגו. אולם לענין לבישת בגד חדש בימי הספירה, טוב לחוש ממת חסידות שלא ללבוש בגד חדש מיום ר"ח אייר ואילך. ובמקום צורך – יש להקל לחדש בגד בימי הספירה ולברך עליו "שהחיינו", אלא שטוב להשתדל לחדשו בשבת שבתוך ימי הספירה. ולצורך שמחת מצוה, כגון ברית מילה או בר מצוה וכדו', יש להקל בזה בפשיטות (משנ"ב ס"ק ב, כה"ח ס"ק ד, שו"ת אור לציון ח"ג פ"ז ס"ב, מאמר מרדכי פ"ב ה"ה, וחזון עובדיה עמ' רנט).

פסח שני

כג. יום י"ד באייר – הוא "פסח שני", ומקובל גם כן שהוא יום פטירת רבי מאיר בעל הנס, ואין אומרים בו תחנון, וירבה בו קצת בשמחה כי קדוש היום, וחסידים ואנשי מעשה נוהגים לאכול בו מצות, ונכון לקרות בו את פרשת פסח שני והלכותיו (ספר בין פסח לשבועות פ"א ס"ז ופ"ז).

ל"ג בעומר

כד. יום ל"ג בעומר – נוהגים בו שמחה גדולה, לפי שביום זה פסקו תלמידי ר"ע למות. והוא יום הילולת התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, וגילה ביום זה סודות גדולים ונוראים, ולפיכך עושים אותו כיום טוב. ונוהגים להדליק בו מדורות לכבוד רשב"י, ורבים עולים ביום זה להשתטח על קברו, ונצריכים לזהר מאד בשמירת גדרי הצניעות, ויש נוהגים ללמוד בחבורה את שבחי רשב"י המפורזים בש"ס ובזוה"ק, וכן את האדר"א זוטא (ש"ע סי' תצג ס"ב, וכה"ח שם, וי"ד מע"א א"י אות ג, וחזו"ע עמ' רעג-ד. ועי' באורך בס' בין פסח לשבועות פ"ז והלאה).

סת"ם למהדרין
• כל סוגי הסת"ם (ספרי תורה, תפילין, מחזות, מגילות, פיסוס הקטורת, ועוד).
• כל סוגי הכתבים (ספרים, אשכנזי, חב"ד).
• בדיקות של תפילין ומחזות.
• שיפוץ ומידוש בתי התפילין והרצועות.
להזמנות: 052-7142437 (יעקב ראש)

העלון מוקדש להצלחת:
חני חנינה בת דליה וכל יוצאי הצליחה לעילוי נשמת:
מנחם הראש"ל הגאון רבי מרדכי צמח בן מזל טוב זצ"ל, הגאון רבי יעקב חי בן מרגלית זצ"ל, רחל בת מרים, נוריה נורית בת עזיה, אכרהם בן שרה, נתנאל בן שמחה, עזיה בת צ'חלה, שלמה בן סלחה, חנינה בת חביבה, יוסף בן ורה, אמה בת שושנה, ר' יחיאל מיכל בן מרים, אור בן נעמה, ולעילוי נשמות כל מתי עם ישראל